

LENINSKOU CESTOU

FRANTIŠEK VARTÍK

Deväťdesiate tretie výročie narodenia V. I. Lenina si pripomíname v období, keď v celom revolučnom hnutí vo svete a predovšetkým v SSSR prebieha proces dôsledného uplatňovania leninizmu.

Postupne stále hlbšie chápeme význam a dosah historického kroku, ktorým sa po XX. sjazde KSSS nastúpila nová, skutočne leninská cesta socialistického spoločenského vývinu. Od tohto sjazdu sa uskutočnilo veľa významných podujatí v SSSR i u nás, ktoré mali ďalekosiahly význam. Nesporne najväčšou udalosťou v tomto smere bol XXII. sjazd KSSS, ktorým sa ohlásila etapa budovania rozvinutej komunistickej spoločnosti.

Pri všetkých týchto príležitostiach sme sa usilovali pochopiť miesto a poslanie filozofického a ideologického frontu, zamýšľali sme sa nad ich významom a dôsledkami pre našu prácu. Dnes, po XII. sjazde KSČ, je potrebné znova zdôrazniť, že plné a správne pochopenie úloh, ktoré nám z neho vyplývajú, je možné iba vtedy, ak sa programové úlohy filozofie a ideologického frontu vôbec chápu po XII. sjazde v širokých súvislostiach, v súlade s úlohami a líniou, ktorú začal kliesniť XX. sjazd KSSS, po ktorej sa uberali významné dokumenty ÚV KSSS, líniou, v duchu ktorej sa konal XXII. sjazd KSSS. V zmysle tejto línie sa nieslo aj rokovanie XII. sjazdu KSČ.

Rokovania XII. sjazdu, analýza súčasnej situácie, nedostatkov a ťažkostí boli preniknuté leninským duchom. Otvorenosť a kritičnosť sa prejavila aj v postoji sjazdu ku kultu osobnosti, jeho pozostatkom a dôsledkom. „Naša strana pochopila leninské myšlienky XX. sjazdu Komunistickej strany Sovietskeho sväzu v plnej šírke a nezužovala ich len na vnútorný život strany. Chápala, že je nevyhnutné skončiť s dôsledkami kultu osobnosti v celej spoločnosti“. (Zpráva ÚV KSČ na XII. sjazde.)

Obdobie nazvané obdobím kultu osobnosti predstavovalo pokrivenie základných myšlienok marxistického učenia v teórii i v praxi. My sami, práve preto, že sme v ňom vyrastali, napriek vnútornej snahe iba postupne stále hlbšie spoznávame, kde všade sa vyskytovali prejavy tohto systému: od odtrhnutosti od života v politickej a organizátorskej praxi až po bezducho skostnatený dogmatizmus v oblasti teoretickej; od pohľadového postoja k ľudovým masám a pripisovaní až nadprirodzených vlastností vedúcej osobnosti až po porušovanie a zneužívanie

socialistickej zákonnosti; od podriaďovania skutočného a zložitého spoločenského života úzkym a obmedzeným schémam po subjektivistické „usmerňovanie“, po apologetické, školometské „teoretizovanie“ atď.

Toto obdobie patrí dnes minulosti. Znamenalo by však sklznutie z pozícií marxizmu domnievať sa, že prekonanie dôsledkov kultu osobnosti a uplatnenie leninských noriem stranického života a zásad riadenia je vecou jedného uznese-
nia, jednorazová kampaň, jednoduchá a ľahká záležitosť. Pretváranie spoločenského vedomia je dlhý a zložitý proces, ktorý má svoje vlastné vnútorné zákonitosti. Správne riadenie a usmerňovanie života spoločnosti nie je tiež iba záležitosťou organizačných smerníc, ale problémom súvisiacim, okrem iného, aj s výchovou a prevýchovou ľudí, so zabezpečením reálnych možností pre uskutočňovanie ozaj leninského riešenia problémov.

Nové leninské normy a metódy sa nepresadzujú automaticky na všetkých úsekoch života spoločnosti. Uskutočňuje sa to zložitým procesom v stretaní sa protirečivých stránok. Tento proces sa uskutočňuje okolo nás, v živote našej spoločnosti a aj v nás samých. XII. sjazd KŠČ vyzdvihol dôležitosť boja proti prejavom kultu osobnosti, poukázal na škodlivosť a nebezpečenstvo dogmatických aj revizionistických náhľadov.

Patrí k historickým zásluhám KŠČ, že sa jednoznačne a odhodlane postavila za líniu XX. sjazdu KSSS. Je doslova šťastím pre naše národy, že celý čas od XX. sjazdu KSSS naša strana neochvejne a pevne stojí po boku SSSR v boji za leninské myšlienky, v boji za odstránenie všetkých zvyškov obdobia kultu osobnosti. XX. a XXII. sjazd KSSS „otvorili pred revolučnými silami sveta nové perspektívy veľkých víťazstiev našich myšlienok“ (Zpráva ÚV KŠČ na XII. sjazde). Obdobie od XX. sjazdu KSSS je doslova obrozením všetkého toho veľkého a ušľachtilého, čo vytvorili zakladatelia marxizmu, čo v teórii a v praxi rozvinul a vybudoval SSSR v období Leninovho pôsobenia a čo sa zákonite a logicky viaže na historické poslanie robotníckej triedy a socializmu v dejinách ľudstva.

Avšak pokrivenie marxisticko-leninských ideí a zatlačenie prirodzených, socializmu zodpovedajúcich javov v určitom období nezmenšuje veľkosť historického obdobia spreď XX. sjazdu KSSS. Nezmenšuje veľkosť hrdinských činov členov strany a ľudu pri vybudovaní, upevnení a obrane socializmu. Je potrebné zdôrazniť, že napriek škodlivému pôsobeniu kultu osobnosti milióny oddaných členov komunistickej strany zasvätilo svoj život boju za ušľachtilé a veľké ciele. Je potrebné vidieť desiatky a stámilióny pracujúcich, ktorí išli za politikou Komunistickej strany, ktorí rozumom a triednym inštinktom zákonite inklinovali k ideám marxizmu.

Tragédiou obdobia kultu osobnosti bola skutočnosť, že všetky zásahy odporujúce duchu marxizmu a socializmu sa diali v „mene“ socializmu. To sťažovalo pochopenie a odhalenie skutočnej podstaty a škodlivosti tohto obdobia.

Nemajú však pravdu tí, ktorí v minulosti čiernymi farbami vykresľovali všetky stránky socializmu a dnes otvorenú a zásadovú kritiku nedostatkov z obdobia kultu osobnosti sa usilujú vykladať ako potvrdenie svojich, dávno hlásaných náhľadov na socializmus. Takejto otvorenej a zásadovej kritiky je schopná iba

socialistická spoločnosť, iba marxistická strana. Veľkosť ideí marxizmu a politiky komunistických strán sa prejavuje v dôslednom napredovaní po ceste odstránenia nedostatkov a chýb minulosti. Nezastavujú sa na ceste dôslednej kritiky z obáv, ktorými sa v minulosti všeličo zdôvodňovalo a „ospravedlňovalo“ t. j., že otvorenú kritiku našich vlastných nedostatkov využijú a zneužijú nepriatelia socializmu. Sila politiky marxistických strán spočíva v ich vedeckom základe, v trvalom súlade so zákonným historickým vývinom. Otvorená kritika a nebojácné vyporiadanie sa so zvyškami a prejavmi kultu osobnosti, s dogmatizmom a pod. to nie je nihilistické zavrhovanie všetkého predchádzajúceho. Takáto črta v základe odporuje marxizmu a vo zvýšenej miere vystupuje do popredia jej nezlučiteľnosť s marxizmom, ak máme na mysli postoj k socialistickej minulosti. Napriek kultu osobnosti s rovnakou veľkosťou bude čnieť v dejinách ľudstva veľká priekopnícka úloha, ktorú zohrala sovietska spoločnosť vedená KSSS za celé obdobie svojej existencie. Trvale nezmenšený ostane dejinný význam víťazstva socializmu v SSSR, jeho boj a víťazstvo nad nemeckým fašizmom v II. svetovej vojne, ako aj skutočnosť, že v tomto období začala nová etapa v dejinách ľudstva vznikom ľudovodemokratických štátov, ktorých vývin vyústil v existenciu svetovej socialistickej sústavy. Odporcovia socializmu a všetci tí, ktorí ešte živia v sebe nádeje na nenávratné, radi by videli v otvorenej kritike nedostatkov obdobia kultu osobnosti rozchod s celou socialistickou minulosťou, rozchod so socializmom.

Z druhej strany rovnako protihistoricky pôsobia zástancovia dogmatizmu, ktorí sa usilujú zabrániť novému leninskému riešeniu ekonomických, politických a ideologických úloh vo vnútri socialistických krajín aj v medzinárodných vzťahoch frázami o obrane socializmu a marxizmu, keď odstránenie nedostatkov a kritiku kultu osobnosti označujú za zradu socializmu, za revizionizmus, kapituláciu pred imperializmom a pod. Zástancovia dogmatizmu, obhajcovia metód z obdobia kultu osobnosti svojím postojom vážne ohrozujú medzinárodnú jednotu revolučného socialistického hnutia vo svete, škodia veci pokroku a socializmu.

XII. sjazd KSČ bol významným medzníkom nielen v živote našej spoločnosti, ale mal významné miesto aj v medzinárodnom meradle svojím otvoreným a kritickým postojom voči dogmatizmu a jeho predstaviteľom.

Keď hovoríme o obnovení leninských noriem stranického života, musíme mať na zreteli, že Lenin viedol stranu k nebojácnej a otvorenej kritike vlastných nedostatkov. Bol to však Lenin, ktorý pri útokoch buržoáznych politikov a ideológov na sovietsku moc zdôraznil, že najhorší proletársky štát je tisíckrát lepší ako najlepší buržoázny. Nemožno tvrdiť, že by sa Lenin bol snažil ospravedlniť také postupy a zásahy, aké sa objavili neskôr, v období kultu osobnosti. No, ak máme vyjadriť náš postoj k minulosti, k socialistickému zriadeniu spred XX. sjazdu, možno sa dovolať tohto hľadiska. Boj proti tienistým a ťažkým stránkam z obdobia kultu osobnosti vedie KSSS a ostatné marxistické strany preto tak nekompromisne, lebo v základe odporujú povahe socialistického zriadenia, a aj preto, aby sa už nikdy viac nemohli opakovať, aby sa socializmus mohol plne a nerušene vyvíjať za najširšej tvorivej aktivity a iniciatívy pracujúcich, ktorú systém z obdobia kultu osobnosti podväzoval.

Kult Stalina so všetkými škodlivými dôsledkami, ako na to poukázal XII.

sjazd KSČ, existoval aj u nás, mal však svoje osobitné korene. S. Hendrych vo svojom diskusnom príspevku na XII. sjazde zdôrazňoval nevyhnutnosť vy-poriadať sa dôsledne so všetkým, čo z tohto obdobia zostalo v nás, aby sa mohli úspešne plniť úlohy, ktoré na ceste rozvinutej socialistickej výstavby stavia pred nás sjazd.

Reálny a kritický duch XII. sjazdu KSČ je východiskom pre boj za odstránenie prejavov a pozostatkov kultu osobnosti, za dôsledné uplatňovanie lenin-ských noriem, za tvorivý prístup k problémom súčasnosti. Všetci, ktorí sme sa zúčastňovali stranického života v tomto období, skutočne sme zaplatili svoj dlh obdobiu kultu. Vzťahuje sa to najmä na úsek ideologický a konkrétne na úsek marxistickej filozofie.

Nemalé je miesto a úloha pracovníkov v oblasti filozofie a celého ideologického frontu v boji proti dogmatizmu, za tvorivé uplatňovanie a rozvíjanie učenia marxizmu-leninizmu v boji za tvorivé teoretické rozpracovanie a zovšeobecňovanie javov našej súčasnosti, výtvarných vied, za osvetľovanie ciest vývinu našej spoločnosti.

Za súčasť sjazdových materiálov je potrebné považovať významné dokumenty ÚV KSČ, ktoré sú konkretizáciou úloh vytýčených XII. sjazdom KSČ. Sem patria, okrem iného, aj uznesenia ÚV KSČ o komunistickej výchove mládeže na školách, ktorá tvorí súčasť celkového procesu pretvárania vedomia našej spoločnosti.

Potrebné je však zdôrazniť, že celkový proces vývinu je aj za socializmu procesom protirečivým, uberaúcim sa cestou kritiky a stretania sa protikladných stanovísk. Vznikanie nového sa nepresadzuje do života hladko. Musí na svojej ceste prekonať názory, hľadiská a metódy, ktoré sú už zastaralé, prežitá a nezodpovedajú potrebám a podmienkam prítomnosti. Neznamená to však, že názory, hľadiská a metódy, ktoré si súčasnosť vyžaduje vystriedať, boli vždy zavrnutia hodné, nesprávne, nevyhovujúce. Stali sa takými vývinom a zmenou podmienok. Táto skutočnosť určuje spôsob zabezpečovania a uskutočňovania nových opatrení, ktoré si vyžaduje stále sa vyvíjajúci a meniaci sa spoločenský život.

Jedným z neblahých pozostatkov minulosti je aj to, že sme si zvykli pohybovať sa v čierno-bielom hodnotení vecí. Nemožno každý mýlny náhľad a stanovisko, ktoré nezodpovedá a nevyhovuje reálnym potrebám, apriórne označovať za „ne priateľský“. I keď to v žiadnom prípade nemá oslabiť našu pozornosť a zá-sadovosť v boji proti dogmatizmu, nemožno každý nesprávny názor nálepku označiť za revizionistický alebo dogmatický. Zložitosť spoločenského života ukazuje, že vývin tak v oblasti teoretickej, ako aj praktickej sa neuberá iba v zjednodušených krajnostiach. Odporuje to princípom dialektiky a zákonitostiam vývinu spoločnosti. Lenin v celej svojej práci ukázal vzor zásadového a nekompromisného stranického postoja, no súčasne je vzorom hlboko ľudského, trpezlivého a citlivého prístupu k ľuďom, ktorí mali na jednotlivé otázky dobre myslený, no nesprávny, chybný názor.

V období kultu osobnosti jednou z negatívnych čít v postoji voči marxistic-

kému učeniu bolo prehliadanie jeho poslania pri riešení a hodnotení nových javov. Namiesto konkrétnej marxistickej analýzy a zovšeobecňovania uplatňovalo sa dedukovanie záverov zo známych poučiek bez ohľadu na konkrétnu situáciu a potreby vývinu.

Konkrétne otázky spoločenského života sa riešili a jednotlivé vedné disciplíny sa posudzovali scholastickým „vyvodzovaním záverov“ zo všeobecných poučiek marxistického učenia. Prehliadol sa tvorivý charakter marxizmu a jeho základná funkcia — byť návodom k činnosti. Pokladať marxizmus za súhrn nemenných poučiek platných pre všetky časy, z ktorých možno apriórne „vyvodzovať“ stanoviská a závery na nové otázky teórie a praxe je v základe nesprávne a odporuje jeho povahe. Leninizmus je klasickým príkladom uplatnenia a rozvinutia marxistického učenia na základe nových daných historických podmienok. Leninizmus ukazuje zároveň cestu a spôsob tvorivého uplatnenia a obohacovania revolučnej teórie. Dnes vidíme dôsledné uskutočňovanie týchto princípov v činnosti KSSS, ako aj v činnosti KSČ a ostatných dôsledne marxistických strán. Stále sa meniaci, zložitý charakter nášho súčasného života nabáda všetkých pracovníkov v teoretickej oblasti, aby sa zbavili neblahej praxe „prispôsobovania“ nových skutočností z oblasti spoločenského života k jednotlivým overeným a známym poučkám marxizmu. Marxizmus je živým učením, nie uzavretou, nemennou dogmou. Musíme sa plne vyslobodiť zo začarovaného kruhu, v ktorom sme sa pohybovali v oblasti marxistickej filozofie — spútnaní brzdiacou praxou uplynulého obdobia.

Pre obdobie kultu bolo príznačné protirečenie medzi teóriou a praxou, odtrhnutie teórie od praxe. Na rôznych úsekoch života spoločnosti sa umŕtvovala tvorivá iniciatíva skostnateným omieľaním kanonizovaných právd bez ohľadu na ich vzťah k reálnej skutočnosti.

Ako trvalá úloha stojí pred nami skutočne do dôsledkov domýšľať a uvádzať do života veľké leninské myšlienky a metódy. Nech by boli akokoľvek jasné, zásadné a otvorené naše prejavy, ktorými sa hlásime k leninizmu a k duchu XX. a XXII. sjazdu KSSS, bol by to vždy iba začiatok a zotrvať na tomto stupni — formálnosť, ak by nenasledovalo ich konkretizovanie a uplatňovanie vo vlastnej práci. Otvorená kritika, slobodná výmena názorov, snaha o pravdivé a objektívne poznanie potrieb socialistickej spoločnosti predpokladá dôveru k ľuďom. Táto dôvera na druhej strane zaväzuje každého zodpovednosťou voči socialistickej spoločnosti.

Sú veci zásadné, o ktorých nemožno diskutovať. Otázkou moci robotníckej triedy, vedúcej úlohy marxistickej strany, otázkou potreby zospoločenšenia výrobných prostriedkov a budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti, ako aj prechod k rozvinutej komunistickej výstavbe nemožno postaviť ako vec diskusie. Diskusiu o správnosti a potrebnosti týchto zásad môže reklamovať iba zástanca protisocialistických triednych hľadísk. Pri konkrétnom zabezpečení a uskutočnení uvedených a ďalších úloh pri budovaní socialistickej a komunistickej spoločnosti je potrebné využívať tvorivú iniciatívu pracujúcich, ich podnety, pripomienky a náhľady. K tomu však je potrebné ovzdušie otvorenosti a kritičnosti, na to sú potrebné podmienky zabezpečujúce otvorenú výmenu názorov. V práci našej

strany je už dnes zaužívaná prax, že ÚV KSČ, uplatňujúc leninské normy v práci, dáva závažné otázky a rozhodnutia na vyjadrenie pracujúcim, na celonárodnú diskusiu, pred ich uvedením do praxe.

Marxizmus a socialistické spoločenské zriadenie je svojou povahou tvorivé a priaznivé pre nové, pokrokové myšlienky a idey. Zmysel pre nové má v socialistickej spoločnosti trvalé „domovské právo“. Pozrime sa však bližšie na túto otázku. Koľko nových myšlienok, podnetov a hľadísk tvorivého charakteru zaniklo v minulosti v dôsledku nedostatočného zmyslu pre nové, v dôsledku obáv z prijatia, prípadne vyslovenia nových hľadísk. Potrebné je azda uviesť výraznejší príklad ako bol v určitom období postoj ku kybernetike, k jej konkrétnemu spoločenskému významu, alebo postoj k marxistickej sociológii? V takejto situácii — ako na to výstižne poukázal R. Garaudy — v mene dogmaticky chápanej dialektiky sa uskutočnili aj nesprávne filozofické „zásahy“ do oblasti kvantovej fyziky, relativity, chemickej teórie o rezonancii, v biológii do klasickej genetiky, do psychoanalýzy atď. (Pozri *Cahiers du communisme*, 1962, 7—8, str. 101.) Zavrhovanie nových myšlienok — to bolo najpohodlnejšie pre obmedzené a neschopné hlavy, ktoré tým, že nepripustili diskusiu o nových myšlienkach, zabezpečovali si jedno: nemohli ich kritizovať za nesprávne náhľady, pretože nevytvorili nič nové, „nemohli“ sa myliť, zachovali nedotknuteľnosť dogiem. To však nemalo a nemá nič spoločného s marxizmom a dialektikou.

V období kultu osobnosti bol zmysel pre nové zatlačávaný, marxizmus deformovaný. Ak si všimneme vývin marxistickej filozofie od jej vzniku, výrazne vystupuje do popredia jej úzka spätosť so životom, s vedeckým pokrokom. Najnovšie objavy prírodných a technických vied boli bezprostredne teoreticky „zúžitkované“ pre rozvoj a rozpracovanie dialektického materializmu. Spoločenské revolučné udalosti boli východiskom pre formulovanie záverov a poučiek historického materializmu. Prevratné objavy vo fyzike boli východiskom Leninovho rozvinutia marxizmu ako odpoveď dialektického materializmu na problémy, ktoré sa vynorili v súvislosti s krízou vo fyzike. Gigantická práca Lenina a bolševického vedenia strany v období revolúcie a v prvých rokoch Sovietskeho sväzu sa uberala cestou tvorivého rozvíjania marxizmu na základe problémov, ktoré prinášal sám život.

Dogmatické chápanie teoretickej práce v období kultu osobnosti narušilo tento vývin filozofie a celého marxistického učenia. Bez toho, aby sme ignorovali prínos tohto obdobia, je potrebné povedať, že teoretickí pracovníci v marxizme a najmä v marxistickej filozofii ešte dodnes zďaleka nevyužili prevratný vedecký materiál, ktorý sa tu za posledné desaťročie nahromadil. Engels svojho času upozornil, že materializmus mení svoje formy v súvislosti s vedeckými objavmi. Zatiaľ však tento bohatý materiál prameniaci z obrovských objavov vo všetkých oblastiach prírodných a technických vied sa nevyužíva v potrebnej miere na teoretické rozvíjanie dialektického a historického materializmu i ostatných stránok marxistického učenia. Málo teoretických záverov máme aj v súvislosti s revolučnými premenami, ktoré nastali po druhej svetovej vojne. Tvorivý prístup k novým podmienkam sa uskutočňoval v činnosti jednotlivých marxistických strán, čo zabezpečilo úspešný vývin revolúcií a napredovanie v ľudovodemokratických

krajinách. Tento materiál však nie je dôsledne rozpracovaný, ani uznesenia strany a skúsenosti, ktoré sa v procese vývinu socialistickej revolúcie po II. svetovej vojne nahromadili. Má to svoje objektívne aj subjektívne príčiny. V žiadnom prípade to nemožno chápať ako výčitku, ale ako úlohu, ktorú je potrebné riešiť a ktorú pred nás stavia XII. sjazd KSC. Pre splnenie tejto úlohy sú dnes vytvorené všetky predpoklady a objektívne podmienky. V tejto súvislosti vystupuje v najširšom a najplnšom zmysle slova otázka úzkej spätosti marxistickej filozofie so životom našej spoločnosti. Napriek určitému pokroku skutočnosť je ešte stále neuspokojivá. Účasť a podiel filozofov pri riešení ideologických otázok jednotlivých spoločenských vied, najmä umenovedných a prírodných, je veľmi malá. Ani podiel filozofického frontu pri prebojovávaní politiky KSC nezodpovedá potrebám, a to najmä v oblasti kultúrneho, teoretického života. Slabo znie hlas filozofov aj pri riešení problémov vyložene ideologického, svetonázorového charakteru, ktoré sa vynárajú v jednotlivých vedných disciplínach, a s ktorými sa príslušní teoretickí pracovníci boria s väčším alebo menším úspechom. Je tu akási neodôvodnená pasivita a hanblivosť, snaha „neskompromitovať sa“ v neznámej oblasti a podobne. Domnievame sa, že ak majú — a to majú — pracovníci jednotlivých vedných disciplín právo zamýšľať sa a robiť z faktov určité ideové, teoretické zovšeobecňovanie a závery, tak nielen právom, ale aj povinnosťou filozofického frontu je zapojiť sa do diskusií, do hľadania a riešenia otázok. V opačnom prípade budú odôvodnené kritické prejavy predstaviteľov špeciálnych vied na adresu filozofov o ich vedeckej sterilite a pod.

Diskusie na kultúrnom fronte sa uberajú cestou hľadania a pochopenia nového. Treba priznať, že za mnohé omyly, ktoré sa v týchto diskusiách vyskytujú, nesú značnú zodpovednosť pracovníci filozofického frontu svojou izolovanosťou a pasivitou voči zložitým a páľčivým otázkam umeleckej tvorby.

Také problémy, ako je otázka umeleckého odrazu a pravdy, modernosti v umení, otázky socialistickeho realizmu, problémy hodnotenia etického postoja hrdinov románov a drám, otázky spoločenského dosahu poézie, prózy a iné, vyžadovali by stanovisko pracovníkov filozofického frontu. Problém vzťahu individuálnych a spoločenských záujmov, problémy morálneho profilu socialistickeho človeka, nové javy v živote našej spoločnosti, to všetko nemá zatiaľ také miesto vo filozofickej, teoretickej a popularizačnej práci ako by si vyžadovalo a zasluhovalo. Sme svedkami a účastníkmi procesu vznikania nových spoločenských javov v živote spoločnosti, potrebné je hlbšie načrieť do tohto prameňa teoretických otázok.

V procese pretvárania spoločenského vedomia sa stretávame s negatívnymi javmi, ktoré majú rozmanitú podobu. Sú to jednak prežitky starej, buržoáznej spoločnosti vo vedomí ľudí (individualizmus, prospechárstvo, nacionalizmus, náboženské predsudky atď.), no objavujú sa aj nové javy, ktoré nie sú priamym dedičstvom minulosti, vyrastajú v súčasných podmienkach (vyhýbanie sa osobnej zodpovednosti, pohodlnosť, ľahostajnosť atď.), sú však socializmu cudzie, lebo svojou povahou a podstatou sú formou reagovania na novú, socialisticкую skutočnosť z pozícií buržoáznych náhľadov a názorov.

Napredovanie v procese pretvárania vedomia našej spoločnosti vyžaduje konkrétne analýzu a rozbor situácie, z čoho vyplynú príslušné metódy a opatrenia

zabezpečujúce účinnosť výchovnej práce v boji za dosiahnutie ideovo-politickej a morálnej jednoty pracujúcich.

Leninské poňatie ideologickej práce a vymedzenie správneho miesta pre filozofiu predpokladá ako základnú podmienku jednotu troch súčastí marxizmu-leninizmu. Nielen historický vznik a vývin marxizmu, ale celá zložitá súčasnosť spoločenského života potvrdzuje toto hľadisko. Jednotlivé súčiastky marxizmu nie sú od seba metafyzicky oddelené. Ich vývin a napredovanie je úzko viazané a podmienené vzájomným dopĺňaním sa a ovplyvňovaním. Aká je však skutočnosť? Postupne sa presadzuje požiadavka, aby každý pracovník v marxistickej filozofii ovládal základy niektorej prírodnej alebo spoločenskej vednej disciplíny. Málo sa však uplatňuje rovnako nevyhnutná zásada, hlboké štúdium aj ďalších súčiastok marxizmu.

Špecializácia je nevyhnutný jav vo všetkých oblastiach života spoločnosti. Nemožno však súhlasiť s takou špecializáciou, ktorá je jednostranná, metafyzicky oddelená od celku, ktorého je súčasťou. Je to akýsi druh a obdoba „zmrzačujúcej“ špecializácie. Ak už nebudeme hovoriť o izolovanosti marxistickej filozofie od politickej ekonómie a vedeckého komunizmu, čo je tiež vážnym nedostatkom, pozrime sa v tejto súvislosti na samotnú filozofiu, napríklad na postupné špecializovanie sa pracovníkov v dialektickom alebo v historickom materializme. V záujme hlbokého rozpracovania akejkoľvek otázky je nevyhnutne potrebná špecializácia a v takomto zmysle je aj rozsah dialektického alebo historického materializmu široký. Ide tu však o nesprávne úzke, izolované ponímanie týchto dvoch neoddeliteľných zložiek. Postupne stále viac hrozí nebezpečenstvo, že riešenie problémov historického materializmu bez dialektického materializmu a naopak, povedie k nežiadúcim výsledkom na škodu predovšetkým filozofie. Otázka nie je jednoduchá, je pravda, že špecializácia a úzka orientácia je práve tak nevyhnutná ako komplexné ponímanie problémov.

Domnievame sa, že práve úzke spojenie so životom je cesta a prostriedok, pomocou ktorého pracovník v marxistickej filozofii nevyhnutne pocíti naliehavu potrebu hlboko zvládnuť ostatné súčasti marxizmu.

Jednota troch súčastí marxizmu by sa mala, okrem iného, uplatniť a prejavíť v kolektívnom a komplexnom spracovaní otázok našej súčasnosti za účasti pracovníkov „špecialistov“ v jednotlivých súčiastkach marxizmu. Naliehavosť tejto úlohy vystupuje stále výraznejšie ako požiadavka spoločenskej praxe. Na druhej strane jej realizovanie si vyžaduje vnútorná povaha marxistického učenia pre zabezpečenie jeho vývinu a splnenia úloh, ktorú má plniť v živote socialistickej spoločnosti.

Charakter súčasnej epochy kladie zvýšené nároky na marxistickú filozofiu. XII. sjazd KSČ vytýčil úlohy pre celú našu spoločnosť. Svedomité a vedecky objavné spracúvanie podielu, ktorý na realizovaní týchto úloh pripadá marxistickej filozofii si vyžaduje, aby sme smelo a tvorivo pristupovali k jej rozvíjaniu v súlade s potrebami rozvinutej socialistickej spoločnosti, v úzkom spojení so životom, dôsledne v skutočnom duchu leninizmu.